

Research Paper

Comparative Study of Compliance of Turkiye and Saudi Arabia to Global Human Rights Norms

Sadegh Hoseinzade¹, Amin Ravanbod^{*2}, Ali Mohamad Haghighi²

1. PhD student Department of Political Science, Islamic Azad University, Lamard, Iran
2. Assistant Professor, Department of Political Science, Lamard Branch, Islamic Azad University, Lamard, Iran

ARTICLE INFO

Abstract

PP: 171-180

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Compliance, Global Norms, Saudi Arabia, Social Pressure, Turkiye.*

The main question of this research is that how can one explain compliance of Turkiye and Saudi Arabia to global human rights norms? Whenever there is a gap between absolute human rights norms and the act of states, there will be a social pressure to enforce compliance to global norms. If these global human rights norms act as membership clause in a group or a society of states or these norms act as prerequisites for improving and boosting relationships, then the aforementioned social pressures will be much higher. Authors with descriptive-analytical methodology in this research have found that both Turkiye and Saudi Arabia are under social pressure from the absolute aspect of global human rights norms. As compliance to these norms are the membership clause of the EU and as compliance to these norms are prerequisites for improving and boosting relationships, Turkiye feels a very high social pressure for compliance with norms. For Saudi Arabia, compliance to global human rights norms act as a prerequisite for improving and boosting relationships, therefore, this country feels a significant pressure to comply with the aforementioned norms. These two countries have tried to boost human rights to counter the strong social pressures emanating from global norms.

Citation: Hoseinzade, S. , Ravanbod, A. , & Haghighi, A. M. (2024). **Comparative Study of Compliance of Turkiye and Saudi Arabia to Global Human Rights Norms**, *Geography(Regional Planning)*, 13 (Special Issue 1), 171-180.

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.289325.3121

* **Corresponding author:** Amin Ravanbod, **Email:** aravanbod@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Governments are increasingly trying to adhere to the norms of the international community and to be recognized as responsible actors. The more they diverge from these norms, the more pressure they will face from the international community, and their position will be weakened. Saudi Arabia has come under severe international criticism for human rights violations, particularly in Yemen. Turkey has also been criticized by the European Union for its treatment of the Kurds and the adoption of anti-terrorism laws in 2006. However, due to these countries' alignment with the policies of major powers, they do not face serious repercussions such as United Nations General Assembly resolutions. Criticism is mainly limited to reports from the U. S. State Department and non-governmental organizations. This indicates that responses to human rights violations are influenced by political considerations. For example, despite human rights violations, the European Union has not seriously cut off its political and commercial relations with Saudi Arabia. This research examines the definition of global human rights norms, the role of social pressures, and the responses of Turkey and Saudi Arabia to these pressures.

Methodology

In this research, a descriptive-analytical and comparative method has been chosen. First, documentary and library studies are used to collect available information about the human rights situation in Turkey and Saudi Arabia. This information includes secondary sources such as books, scientific articles, reports from international organizations (such as Human Rights Watch and Amnesty International), government reports, and reports from non-governmental organizations. Additionally, the international documents and treaties these two countries have joined, as well as United Nations resolutions, are examined. The collected data is analyzed through qualitative content analysis, and the performance of the two countries is compared in different areas of

human rights, such as freedom of expression, women's rights, and minority rights.

Results and Discussion

Global human rights norms are universally accepted standards that exert social pressure on states. This pressure is applied by entities such as the Human Rights Council and non-governmental organizations like Amnesty International. Constructivists argue that social norms and shaming play a significant role in encouraging states to adhere to these norms. Both Turkey and Saudi Arabia are subject to these pressures, but they respond differently. Global human rights norms are absolute standards with broad international consensus. They specifically exert social pressure on Turkey through entities like the Human Rights Council and NGOs. Turkey, due to its desire to join the European Union, faces significant pressure to adhere to these norms. This pressure intensifies when pro-Western groups are in power. Saudi Arabia, as an internationally conservative country, is known for widespread human rights violations. It is governed by Islamic Sharia law, with Wahhabism as a stringent interpretation of Islam guiding its practices. As an absolute monarchy, Saudi Arabia restricts nearly all political and civil freedoms. Human rights violations such as killings, arbitrary detention, and restrictions on freedom of expression and minority rights are prevalent, and these issues are frequently reported by human rights organizations.

Conclusion

The findings show that both Turkey and Saudi Arabia experience varying degrees of pressure to adhere to global human rights norms. When there is a discrepancy between a country's practices and these norms, social pressure increases. Given that global human rights norms are considered absolute, they create substantial pressures for compliance. Countries are compared based on their adherence, with lower compliance ratings attracting more pressure. If human rights norms serve as conditions for joining groups like the European Union or as prerequisites for enhancing bilateral relations, the resulting pressure is even greater. For Turkey, compliance is crucial due to its EU membership aspirations and its need to

improve relations with Western countries, prompting significant efforts to improve human rights since 2000. Saudi Arabia also faces intense pressure to comply with human

rights norms, demonstrated by its acceptance of Vision 2030 and extensive women's rights programs.

References

1. Abbasi, M. , & Azizi, A. (2018). The European Union's human rights policy: A comparative study of the Islamic Republic of Iran and Saudi Arabia. *Foreign Policy Quarterly*, 32(2), 30-55.[In Persian]
2. Busby, J. W. , & Greenhill, K. M. (2015). Ain't that a shame? Hypocrisy, punishment, and weak actor influence in international politics. In R. H. Friman (Ed.), *The politics of leverage in international relations: Name, shame, and sanction* (pp. 105–122). New York, NY: Palgrave Macmillan.
3. Chayes, A. , & Chayes, A. H. (1993). On compliance. *International Organization*, 47(2), 175–205.
4. Checkel, J. (1997). International norms and domestic politics: Bridging the rationalist–constructivist divide. *European Journal of International Relations*, 3(4), 473–495.
5. Cortell, A. P. , & Davis, J. W. (2000). Understanding the domestic impact of international norms: A research agenda. *International Studies Review*, 2(1), 65–87.
6. Davutoglu, A. (2008). Turkey's foreign policy vision: An assessment of 2007. *Insight Turkey*, 10(1).
7. Donnelly, J. (2006). Sovereign inequalities and hierarchy in anarchy: American power and international society. *European Journal of International Relations*, 12(2), 139–170.
8. Fearon, J. D. (1999). What is identity (as we now use the word)? Department of Political Science, Stanford University.
9. Finnemore, M. , & Sikkink, K. (1998). International norm dynamics and political change. *International Organization*, 52(4), 887–917.
10. Hurrell, A. , & Macdonald, T. (2012). Norms and ethics in international relations. In B. A. Simmons, W. Carlsnaes, & T. Risse (Eds.), *Handbook of international relations*. London: Sage Publications.
11. Katzenstein, P. J. (Ed.). (1996). *The culture of national security: Norms and identity in world politics*. New York: Columbia University Press.
12. Kratochwil, F. (1984). The force of prescriptions. *International Organization*, 38(4), 685–708.
13. Lake, D. A. (2007). Escape from the state of nature: Authority and hierarchy in world politics. *International Security*, 32(1), 47–79.
14. March, J. G. , & Olsen, J. P. (2008). The logic of appropriateness. In R. E. Goodin, M. Moran, & M. Rein (Eds.), *The Oxford handbook of public policy*. Oxford: Oxford University Press.
15. Nadelmann, E. (1990). Global prohibition regimes: The evolution of norms in international society. *International Organization*, 44(4).
16. Reus-smit, C. (2009). Constructivism. In C. Reus-smit, S. Burchill, A. Linklater, et al. (Eds.), *Theories of international relations* (4th ed.). New York: Palgrave.
17. Risse, T. (2000). “Let's argue! ”: Communicative action in world politics. *International Organization*, 54(1), 1–40.
18. Risse, T. , Ropp, S. C. , & Sikkink, K. (1999). *The power of human rights: International norms and domestic change*. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Sadat Akhavi, S. A. , & Khodashenas, A. (2015). The United Nations Human Rights Council and the human rights situation in Saudi Arabia. *Public Law Studies*, 45(4), 997-1000.[In Persian]
20. Sikkink, K. (1993). The power of principled ideas: Human rights policies in the United States and Western Europe. In J. Goldstein & R. O. Keohane (Eds.), *Ideas and foreign policy: Beliefs, institutions and political change*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
21. Towns, A. E. , & Rmelili, B. (2017). Taking the pressure: Unpacking the relation between norms, social hierarchies and social pressures on states. *European Journal of International Relations*, 23(4).
22. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Boston: Addison-Wesley.

- 23.** Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 24.** Young, O. R. (1992). The effectiveness of international institutions: Hard cases and critical variables. In J. N. Rosenau & E. -O. Czempiel (Eds.), *Governance without government: Order and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 25.** Zuern, M. (1998). The rise of international environmental politics. *World Politics*, 50, 617–649

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)

دوره ۱۳ (ویژه‌نامه ۱)، زمستان ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

بررسی تطبیقی پای بندی ترکیه و عربستان سعودی به هنجارهای جهانی حقوق بشری

صادق حسین زاده: دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

امین روان بد*: استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

علی محمد حقیقی: استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که چگونه می‌توان پای بندی ترکیه و عربستان سعودی به هنجارهای جهانی را توضیح داد؟ هرگاه شکاف میان هنجارهای مطلق حقوق بشری و عمل دولت ایجاد شود، نوعی فشار اجتماعی جهت پای بندی کشورها پدید می‌آید. اگر هنجارهای جهانی حقوق بشری به مثابه شروط عضویت در یک گروه یا جامعه مشخصی از دولت‌ها یا به مثابه پیش شرط‌هایی برای تقویت و ارتقای روابط میان کشورها در نظر گرفته شوند آنگاه فشار اجتماعی به مراتب بیشتر خواهد بود. نگارندگان در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی دریافته‌اند که هر دو کشور از جنبه مطلق بودن هنجارهای حقوق بشری از سوی جامعه جهانی جهت پای بندی کامل تر به این هنجارها تحت فشار هستند. ترکیه هم از این لحاظ که پای بندی به هنجارهای حقوق بشری شرط عضویت در اتحادیه اروپاست و هم از منظر شرط ارتقای روابط، الزام دوجندانی را برای پای بندی به هنجارهای حقوق بشری احساس می‌کند. عربستان سعودی نیز از منظر شرط ارتقای روابط، فشار قابل توجهی را برای پای بندی به هنجارهای حقوق بشری احساس می‌کند. با توجه به چنین فشارهای اجتماعی هر دو کشور اقداماتی در راستای تقویت پای بندی به هنجارهای حقوق بشری انجام داده‌اند.</p>	<p>شماره صفحات: ۱۸۰-۱۷۱</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: پای بندی، ترکیه، عربستان سعودی، فشار اجتماعی، هنجارهای جهانی</p>

استناد: حسین زاده، صادق؛ روان بد، امین و حقیقی، علی محمد (۱۴۰۲). بررسی تطبیقی پای بندی ترکیه و عربستان سعودی به هنجارهای

جهانی حقوق بشری، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، دوره ۱۳ (ویژه‌نامه ۱)، ۱۷۱-۱۸۰.

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.289325.3121

مقدمه

دولتها به طور فزاینده تلاش می‌کنند خود را پای بند و مقید به هنجارهای جامعه بین‌المللی نشان دهند و به واقع، خود را به عنوان بازیگری مسئول در سطح بین‌المللی تعریف کنند. هرچه بازیگر دولتی در سطح بین‌المللی واگرایی بیشتری با هنجارهای بین‌المللی از خود نشان دهد فشار بیشتری را از سوی جامعه بین‌المللی متحمل خواهد شد و کلیت موقعیت آن کشور در عرصه بین‌المللی تضعیف خواهد شد. عربستان سعودی از کشورهایی است که در زمینه هنجارهای جهانی حقوق بشری و حقوق بشردوستانه در دهه‌های گذشته عملکرد مناسبی از خود نشان نداده است و از سوی مجامع بین‌المللی تحت انتقادهای شدید قرار داشته است. عربستان سعودی به ویژه در خصوص عملکردش در قبال یمن تحت شدیدترین انتقادهای قرار داشته است و حتی برخی کشورها مانند آلمان فروش سلاح به این کشور را به دلیل کارنامه حقوق بشری‌اش محدود کرده است.

نقضهای متعددی در زمینه حقوق بشر در ترکیه نیز دیده می‌شود؛ به عنوان نمونه می‌توان به نحوه مواجهه ترکیه با کردها اشاره کرد. تنش با مناطق کردنشین همچنان ادامه دارد. در آوریل ۲۰۰۶ در منطقه جنوب شرقی ترکیه هنگام درگیری بین تظاهرکنندگان کرد و نیروهای پلیس، بسیاری کشته شدند. همچنین در استانبول در طی ناآرامی‌های مذکور چند تن آسیب جدی دیدند. پارلمان ترکیه در سال ۲۰۰۶ قوانین جدید ضدتروریستی را تصویب کرد که منجر به نگرانی اتحادیه اروپا گردید. در فوریه ۲۰۰۷ رییس‌جمهور پیشین ترکیه و ۱۲ تن از سیاست‌مداران حامی کردها، به علت سخنرانی به زبان کردی به یک سال و شش ماه زندان محکوم شدند.

به دلیل اینکه این کشور و همچنین عربستان سعودی با سیاستهای قدرتهای بزرگ همراهی نشان می‌دهند شاهد برخورد با نقض حقوق بشر در این کشورها در سطح قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیستیم و عمده انتقادات در سطح دولتی به گزارشهای وزارت خارجه امریکا و یا گزارشهای سازمانهای غیردولتی مانند دیده بان حقوق بشر و عفو بین‌الملل محدود می‌شود. عملکرد قدرتهای جهانی نشان می‌دهد که اعمال فشار و وضع محدودیتهای بر تعاملات و مبادلات به بهانه واگرایی با هنجارهای جهانی و پای بندی ضعیف به این هنجارها به شدت تحت تاثیر ملاحظات سیاسی است. بررسی واکنش اتحادیه اروپا به نقض حقوق بشر در عربستان سعودی نشان می‌دهد که نقض آشکار حقوق بشر در عربستان سعودی خلل چندانی در روابط اتحادیه اروپا با این کشور در زمینه مسائل سیاسی و تجاری وارد نکرده است (عباسی و عزیز، ۱۳۹۷: ۱۲۳) و اگر محدودیتی هم به عنوان مثال در زمینه فروش سلاح به عربستان سعودی وضع شده است، محدودیتهای موردی است و به هیچ عنوان کلیت روابط اتحادیه اروپا و عربستان سعودی را تحت الشعاع قرار نداده است.

نظر به اینکه اکثریت کشورها و جامعه بین‌المللی دست کم به لحاظ ظاهری به هنجارهای جهانی پای بندی نشان می‌دهند، هنگامی که کشوری به هر دلیلی با این هنجارها همراه نباشد و پای بندی قابل توجهی به آنها نشان ندهد، در سطح بین‌المللی دچار بحران چهره می‌شود. در بخش نخست پژوهش حاضر به تعریف و چگونگی پیدایش هنجارهای جهانی حقوق بشری خواهیم پرداخت و در بخش دوم، تبیین نظری پای بندی دولتها به هنجارهای جهانی حقوق بشری و نقش فشارهای اجتماعی ناشی از هنجارها را بررسی خواهیم کرد. بخش سوم به بررسی نحوه مواجهه ترکیه با فشارهای اجتماعی ناشی از هنجارهای جهانی حقوق بشری و تاثیر این فشارها بر پای بندی ترکیه به هنجارهای حقوق بشری و بخش چهارم به بررسی نحوه مواجهه عربستان سعودی با فشارهای اجتماعی ناشی از هنجارهای جهانی حقوق بشری و تاثیر این فشارها بر پای بندی عربستان به هنجارهای حقوق بشری اختصاص داده شده است و در انتها نیز نتیجه گیری آورده خواهد شد.

تعریف و پیدایش هنجارهای جهانی حقوق بشری

اینکه چگونه هنجارها در عرصه بین‌المللی شکل می‌گیرند و نهادینه می‌شوند یک پرسش تحقیقاتی اصلی در روابط بین‌الملل است. هنجارهای بین‌المللی اغلب به صورت ایده‌ها یا انگاره‌هایی تلقی می‌شوند که به درجات مختلفی با ارزش‌های بنیادین، اصول سامان بخش و رویه‌های استاندارد که میان دولتها و بازیگران جهانی وجود دارد، در ارتباط هستند و از جانب سیاستهای رسمی دولت، قوانین و معاهدات مورد تایید قرار گرفته‌اند. هنجارهایی که رفتار دولتها و سازمانهای بین‌المللی را تغییر داده‌اند،

بسیار متنوع هستند از جمله حق رای، دموکراسی، حقوق بشر، استانداردهای حقوق کار، منع بردگی و آپارتاید. این هنجارها شامل هنجارهای حاکم بر روابط میان دولت‌ها نیز می‌شوند مانند توسعه همکاریهای امنیتی، مداخلات بشردوستانه، نظارت بر انتخابات و محدودیتها در خصوص انواع خاصی از جنگ و محدودیت شکار گونه‌های حیوانی در معرض انقراض. گستره و تنوع هنجارهای بین المللی نشان می‌دهد که این هنجارها نقش مهم و فزاینده‌ای در سیاست داخلی و جهانی بازی می‌کنند اما لزوماً نمی‌توانند تأثیرات مدنظر پدیدآورندگانشان را ایجاد کنند و گستره یکسانی در سطح جهانی ندارند.

بی تردید توجه بیش از پیش به هنجارها در مطالعات بین المللی تحت تأثیر رهیافت سازه انگاری بوده است که استدلال می‌کند هنجارها ساختارهایی را صورت می‌بخشند که به تعاملات میان دولت‌ها و بازیگران غیردولتی شکل می‌دهند و در عین حال از ابتکارات بازیگران هدفمند نشأت می‌گیرند (Reus-Smit, 2009). هنجارها را می‌توان به صورت «ادراکات مشترکی که مدعاهای رفتاری را می‌سازند» (Checkel, 1997:88) یا «معیارها و استانداردهای رفتار مناسب» تعریف کرد (Finnemore and Sikkink, 1998:891). از هنجارها در سیاست بین الملل بهره‌های مختلفی گرفته می‌شود. به بیان کراتوچویل، «از هنجارها برای مطرح کردن خواستها، جلب حمایت، توجیه کردن اقدامات، نسبت دادن مسئولیت و ارزیابی تمجیدپذیری یا سرزنش پذیری ماهیت یک اقدام استفاده می‌شود» (kratochwil, 1984:686). به نظر می‌رسد که هنجارها در سطح نظام بین المللی از هزینه تعاملات می‌کاهند و زبان و گرامر سیاست بین الملل را تشکیل می‌دهند (Cortell and Davis, 2000:65-66).

با توجه به کارکردهای مختلف هنجارها در سیاست بین الملل، می‌توان آنها را دارای دو اثر سازنده و محدودکننده دانست. (Checkel, 1997) تعامل و ارتباط میان این دو اثر سازنده و محدودکننده است که ساختار مفهومی یک هنجار را تشکیل می‌دهد. سازه انگاران معتقدند هنجارها در بافت کارکرد سازنده خود به خلق بازیگران و اقدامات پرداخته و هویتها و منافع این بازیگران را تعیین می‌کنند. هنجارها از طریق ایجاد ادراکات بین الاذهانی تولید معنا می‌کنند (Wendt, 1999). این معانی تولیدشده به لحاظ ذهنی ارزشگذاری می‌شوند و همین معانی ارزشگذاری شده هستند که معضلات و مشکلات درون یک جامعه را تعریف می‌کنند زیرا خوب یا بد انگاشتن واقعیات اجتماعی یا مادی درون یک جامعه با توجه و در ارتباط با ارزشهای موجود درون یک جامعه درک می‌شود (Wendt, 1999:111-112).

از سوی دیگر برخی محققان هنجارها را دارای کارکرد محدودکننده می‌دانند و در این معنا، هنجارها و توجیحات قابل پذیرش برای رفتارهای خاص را پدید می‌آورند. اگر دولتی بخواهد رفتار خاصی را در قبال یک معضل یا مشکل مشخص در پیش بگیرد، پذیرش مشروعیت یا مناسب بودن آن رفتار بستگی به توجیهاتی دارد که توسط آن دولت مطرح می‌شود. بازیگران بین المللی به ندرت رفتارهای خود را بر اساس منافعشان توجیه می‌کنند و اغلب در توجیه رفتارها به ارزشهایی استناد می‌کنند که در سطح منطقه‌ای یا جهانی وجود دارد (Risse, 2000:17). به عنوان مثال، پس از طرح موضوع مسئولیت حمایت و تلاش بسیاری از کشورها برای تثبیت این مفهوم به عنوان یک هنجار، بسیاری از مداخلات نظامی در سطح جهانی با استناد به این مفهوم توجیه شده‌اند. شورای امنیت تعهد خود به مسئولیت حمایت را در بیش از ۸۰ قطعنامه مورد تأکید قرار داده است. روسیه در مداخله نظامی خود در گرجستان در سال ۲۰۰۸ به مسئولیت حمایت استناد کرد. در فاصله سالهای ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ ایالات متحده امریکا تلاش کرد تا قطعنامه‌هایی را در شورای امنیت به تصویب برساند که در آنها برای توجیه مداخله نظامی در جنگ داخلی سوریه به مسئولیت حمایت استناد می‌شد اما این اقدامات با وتوی روسیه و چین مواجه شد. روسیه و چین بر این باور بودند که ایالات متحده از مسئولیت حمایت به عنوان دستاویزی برای تغییر رژیم استفاده می‌کند و در این زمینه به مورد لیبی اشاره می‌کردند.

از جنبه بین المللی، بحران لیبی نخستین موردی است که شورای امنیت مجوز مداخله نظامی را بر اساس مسئولیت حمایت صادر کرده است. شورای امنیت در قطعنامه ۱۹۷۰ مصوب ۲۶ فوریه ۲۰۱۱، به نقض فاحش و نظام مند حقوق بشر در لیبی اشاره کرده و به مسولیت مقامات لیبی برای حمایت از شهروندان خود استناد کرد. شورای امنیت سپس در قطعنامه ۱۹۷۳ مصوب ۱۷ مارس ۲۰۱۱ مجوز مداخله نظامی در لیبی را با اشاره به لزوم اتخاذ همه تدابیر لازم برای حمایت از شهروندان لیبی صادر کرد.

با توجه به مباحث فوق، تعیین رفتار مناسب به رابطه میان دو فرایند یا کارکرد سازنده یا محدودکننده هنجارها بستگی دارد. شکل گیری هنجار به واقع پللی است که میان کارکردهای سازنده و محدود کننده هنجار زده می‌شود (Hurrell and Mac Donald, 2012:61). به بیان مارش و اولسن، «بیشتر انسانها تلاش می‌کنند تا اقدامات معقولی انجام دهند و از خود میپرسند من

با چه شرایطی مواجه هستیم؟ من چه نوع انسانی هستیم؟ انسانی مانند من در چنین شرایطی چه کاری انجام میدهد؟. پیدا کردن قواعد برای شرایط پیش آمده، اقدامی است در راستای انجام رفتار مناسب» (March & Isen, 1998:690).
 هنجارهای بین المللی به صورت «معیاری از رفتار مناسب برای بازیگران یا دولت‌های دارای هویت مشخص» تعریف شده است (Finnemore & Sikkink, 1998:891). عنصر مرکزی این تعریف، مفهوم مناسب بودن است که ارزیابی شناختی و اخلاقی از این که چرا یک کنش مثبت یا خوب تلقی می‌شود و برای چه کسی خوب یا مثبت است را شامل می‌شود (March & Olsen, 1998:951).

اگر مطابق ارزشهای موجود در یک جامعه معضل یا مشکلی وجود داشته باشد که نیازمند رسیدگی باشد، آنگاه رفتاری برای واکنش به آن معضل یا مشکل مورد نیاز خواهد بود و بدین ترتیب هنجار شکل می‌گیرد. به عنوان مثال، مطابق ارزشهای امروز جامعه جهانی در خصوص قوانین جنگ باید به لحاظ اخلاقی میان اهداف نظامی و غیرنظامی تمایز قائل شد، بنابراین فناوری مین‌های زمینی و به کارگیری آنها که تمایزی میان اهداف نظامی و غیرنظامی نمی‌گذارد یک معضل محسوب می‌شود و اقدام به عدم استفاده از مین‌های زمینی یا منع مین‌های زمینی به شکل یک هنجار در سطح بین المللی رخ نمون می‌شود.
 هنجارها در زبان عادی و رایج به شکل این گزاره در می‌آیند که «انسان‌های خوب، فلان کار را در موقعیت الف، ب، پ، انجام نمی‌دهند.» (Fearon, 1999:27) اما مساله به این سادگی نیست و بار سنگین اخلاقی همراه با هنجارها هنوز نتوانسته است همه بازیگران بین المللی را مجاب کند که به هنجارهای بین المللی به طور کامل و تام پای بند باشند. کشورها در مواجهه با هنجارهای بین المللی درجات مختلفی از پای بندی را نشان می‌دهند و این مساله یکی از معضلات موجود در محیط بین المللی است. در بخش بعدی نوشتار حاضر به نقش فشارهای اجتماعی در پای بندی دولت‌ها به هنجارها خواهیم پرداخت.

پای بندی به هنجارهای جهانی حقوق بشری: فشار اجتماعی هنجارها

سوال مطرح در این باب عبارت است از اینکه چرا دولت‌ها به رعایت هنجارهای جهانی حقوق بشری ترغیب می‌شوند؛ آیا هنجارهای اجتماعی انگیزه مهمی به دولت‌ها برای پای بندی می‌دهند و چگونه دولت‌ها متقاعد می‌شوند که به این هنجارها پای بند بمانند؟ (Chayes & Chayes, 1993:186).

سازه‌انگاران در بررسی پای بندی به هنجارهای جهانی به فرایندهایی مانند جامعه پذیری، یادگیری نخبگان، اقناع و درونی سازی اشاره می‌کنند. آنها معتقدند که هنجارهای اجتماعی برای بازیگرانی با هویت مشترک اهمیت دارند و در نتیجه پیروی از هنجارها یا به چالش کشیدن آنها به بافتی که هنجار در آن شکل می‌گیرد وابسته است (Katzenstein, 1996).

شکل گیری جوامعی با هویت مشترک در روابط بین الملل سبب شده است تا پای بندی به هنجارها به عنوان مثال بر اساس اصولی مانند حکومت قانون، دموکراسی و حقوق بشر شکل بگیرد. در این زمینه می‌توان به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه اشاره کرد که جامعه‌ای با هویت مشترک ایجاد کرده‌اند (Zuern, 1998). هنجارها در دیدگاه سازه‌انگاران ماهیتی جهان وطنانه یا جهان شمول دارند مانند استفاده از مین‌های زمینی، منع استفاده از سلاح‌های شیمیایی و ترویج حقوق بشر (Sikkink, 1993)، بازیگران ترویج کننده هنجارها، کارگزاران فراملی هستند که میتوانند کارآفرینان اخلاقی یا نهضت‌های اجتماعی باشند و برای ترویج هنجارهای جهانی بیش از آنکه به اقناع تکیه کنند، به اعمال فشار اخلاقی بر دولت‌ها بپردازند (Nadelmann, 1990:483) محققانی که در زمینه نقش جنبش‌های اجتماعی در ترویج هنجارها فعالیت می‌کنند معتقدند که فرایندهای شرمسار سازی و تحریمها نقش بسیار موثری در ترویج هنجارها دارند؛ آنها برای اقدامات داوطلبانه پذیرندگان هنجارها نقش چندانی قائل نیستند (Sikkink, 1999 & Risse, Roppe).

در رهیافت سازه‌انگاری به نقش ساختارهای سیاسی و کارگزاران داخلی در پذیرش هنجارها نیز اشاره شده است (Cortell & Davis, 2000). چکل در این زمینه به مفهوم سازگاری فرهنگی اشاره می‌کند: «در وضعیت [سازگاری فرهنگی]، تجویزات نهفته در هنجار بین المللی با هنجارهای داخلی همگرایی دارد و این مساله در گفتمان، نظام حقوقی شامل قانون اساسی و قوانین دیگر و رفتار کارگزاران بوروکراتیک متبلور است» (Checkel, 1997:4) در شرایطی که میان هنجار سیستمی و کشور هدف نوعی

سازگاری فرهنگی وجود داشته باشد و به عبارت دیگر، هنجار سیستمی در تطابق با هنجارهای داخلی باشد که به لحاظ تاریخی بر ساخته شده‌اند، پذیرش هنجار با سرعت بیشتری صورت می‌گیرد (Chekel, 1997:4).

سازه‌انگاران در خصوص پای بندی به هنجارهای اجتماعی به موضوع فشارهای اجتماعی ناشی از این هنجارها اشاره دارند. برخی محققان معتقدند که هنجارها از طریق روابط سلسله مراتبی که بین خود ایجاد می‌کنند بر دولتها فشار اجتماعی وارد می‌کنند و در نتیجه دولتها وادار به پای بندی به هنجارها می‌شوند (Townes & Rumelili, 2017:758). در تحقیقات دیگری حتی به بحث سرزنش بین المللی نیز اشاره شده است؛ پرستیژ بالا یا شهرت مناسب برای همه بازیگران از اهمیت برخوردار است و آنها تلاش می‌کنند تا از سوی دیگران مورد تمجید قرار بگیرند و از سرزنش دیگران احتراز کنند. اوران یانگ معتقد است که نمایندگان دولتها نسبت به انتقادات اجتماعی مطرح شده از سوی دیگران حساسیت بالایی دارند و برای احتراز از حس شرمساری ناشی از قواعد پذیرفته شده بین المللی انگیزه بالایی دارند (Young, 1992:177). ممکن است فشارهای اجتماعی به تنهایی در رفتار دولتها تغییر ایجاد نکند و این تغییرات صرفاً زمانی روی دهد که اهرمهای مادی نظیر پاداشها یا مجازاتها وجود داشته باشد (Busby and Greenhill, 2015).

وضعیت‌های سلسله مراتبی نقش مهمی در اثرگذاری بالاتر هنجارها دارند. کشورهایی که به جامعه‌ای هنجاری تعلق دارند، بیشتر در معرض فشارها از جانب آن جامعه برای رعایت هنجارها هستند. کشورها ممکن است جهت پذیرفته شدن توسط کشورهای دیگر و حفظ منزلت خود در یک جامعه که متضمن پذیرش هنجارهای جهانی است تحت فشار باشند. هنگامی که از سلسله مراتب اجتماعی در خصوص هنجارها صحبت می‌شود، منظور اعضای یک گروه هنجاری و افراد خارج از گروه است و نوعی تلقی دوگانه وجود دارد. در اینجا شایسته است نگاهی کلی به وضعیت‌های سلسله مراتبی در محیط بین المللی داشته باشیم.

هر گاه یک بازیگر (دولت مسلط) اقتدار خود را بر بازیگر دیگر (دولت تابع) اعمال کند، سلسله مراتب پدید می‌آید. کنت والتز معتقد است که آنارشی و سلسله مراتب مانع‌الجمع هستند (Waltz, 1979:114-116). او سلسله مراتب را «روابط فرمانفرمایی و فرمانبرداری» می‌داند که بر اساس درجه اقتدار و کارکردهای متمایز میان بازیگران تفاوت ایجاد می‌کند (Waltz, 1979:81, 114)، اما معتقد است که هر نظامی یا آنارشیک یا سلسله مراتبی است. اگر تعریف استاندارد از آنارشی در روابط بین الملل یعنی فقدان اقتدار مرکزی را بپذیریم، آن گاه باید گفت که وجود نظم‌های سلسله مراتبی هیچ منافاتی با آنارشیک بودن کلیت سیستم بین المللی ندارد.

چک دانلی ضمن ارائه موارد تاریخی از وضعیت‌های سلسله مراتبی در تاریخ روابط بین الملل به معضل مفهوم سازی از آنارشی به منزله فقدان کامل اقتدار و تصویرسازی نادرست از سیاست بین المللی به عنوان نظم آنارشیک در مقابل سیاست داخلی به عنوان نظم سلسله مراتبی اشاره می‌کند (Donnelly, 2006:142).

نظریه روابط بین الملل مدتهاست که سیستم بین المللی را وضعیت طبیعی فاقد اقتدار سیاسی می‌داند اما مواردی مانند امپراتوری‌ها، دولت‌های تحت الحمایه، مناطق نفوذ و کشورهای وابسته همگی نمایانگر روابط سلسله مراتبی بوده‌اند که حاکمیت دولت تابع به طور جزئی یا کلی به حاکمیت دولت مسلط واگذار می‌شده است (Lake, 2007:48). دیوید لیک در این زمینه بیان می‌دارد: «در فقدان حکومت جهانی یا امپراتوری جهانی، واقعیت آنارشی را می‌توان برای کل سیستم بین المللی کنونی صادق دانست. اما اشتباه است که تمامی روابط درون سیستم را آنارشیک بدانیم» (Lake, 2007:48). وجود سلسله مراتب به معنای وجود رتبه بندی سیاسی در سیستم بین المللی است. رتبه سیاسی تابعی از اقتدار و توانایی‌های (مادی) سرکوب است. بر اساس گستره اعمال قدرت (وجود روابط حاکمی از اقتدار) درون سیستم بین المللی می‌توان وضعیت‌های مختلفی از سلسله مراتب درون آنارشی را شناسایی کرد از قبیل هژمون، دومینیون و امپراتوری و جوامع امنیتی تکثر گرا، مشترک و ادغامی. جوامع امنیتی تکثرگرا به واقع «جوامع بین المللی منطقه‌ای هستند که تمامی مناقشات بین اعضا به طور مسالمت آمیز حل و فصل می‌شود» (Donnley, 2006:157) در جامعه امنیت مشترک پیوندها بر مبنای همبستگی ایدئولوژیک است مانند «جهان آزاد» در دوران پس از جنگ سرد و جوامع امنیت ادغامی نیز دربرگیرنده ادغام سیاسی کنفدرال است که اعضای کنفدراسیون، شخصیت حقوقی بین المللی خود را حفظ می‌کنند (Donnley, 2006:157).

هنجارهای متعددی در سطح بین المللی وجود دارد و برخی از این هنجارها معیارهای رفتاری خاصی را به عنوان مثال در زمینه‌های مقابله با شکنجه، برابری جنسیتی و مقابله با فساد ایجاد می‌کنند و برخی دیگر از هنجارها به گروه خاصی از دولتها تعلق دارند؛ به عنوان مثال، هنجارهای مربوط به قدرتهای بزرگ یا هنجارهای مربوط به دولتهای در حال توسعه. همه این هنجارها بر اساس درجه‌ای که دولتها نسبت به آنها پای بندی نشان می‌دهند، سلسله مراتبی را ایجاد می‌کنند که در آنها از یک سو میزان و درجه پای بندی دولت مشخص می‌شود و از سوی دیگر بر همین اساس رتبه‌ای برای دولت در نظر گرفته می‌شود (Townes and Rumelili, 2017:765).

از این منظر با هنجارهای نسبی و مطلق مواجه هستیم. هرگاه هنجارها موقعیتی نسبی داشته باشند، پای بندی بیشتر یک دولت به آنها به معنای ضعف دولت دیگر در زمینه همراهی با این هنجارهاست و نوعی رقابت اجتماعی پدید می‌آید. به عنوان مثال، دولتهایی که به دنبال جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی هستند باید به فعالیتهای دولتهای دیگر نیز توجه داشته باشند تا در رقابت در جذب سرمایه گذاری خارجی عقب نیفتند و یا جذابیت خود برای سرمایه گذاری را از دست ندهند. عملکرد بهتر در پای بندی به هنجارهای نسبی به معنای عملکرد بهتر نسبت به دولتهای دیگر است. اگر دولتی بخواهد در بافت بازار جهانی و قواعد اجتماعی آن، اقتصاد خود را قوی نگهدارد باید به عملکرد اقتصادی دولتهای دیگر نیز توجه داشته باشد و در برابر تاکتیکهای اقتصادی دیگران پاسخهای مناسبی داشته باشد. گروه دیگری از هنجارها در سطح بین المللی وضعیت مطلق دارند و پای بندی دولتها نسبت به آنها وضعیت نسبی ندارد و لزوماً دولت دیگری را در موقعیت بهتر یا بدتر قرار نمی‌دهد. اهداف توسعه هزاره سازمان ملل متحد و همچنین هنجارهای حقوق بشری در زمره این هنجارهای مطلق هستند (Townes and Rumelili, 2017:767).

هرگاه شکاف میان هنجار و عمل دولت ایجاد شود، نوعی فشار اجتماعی پدید می‌آید. باید توجه داشت که وضعیت مقایسه‌ای در مورد هنجارهای مطلق نیز وجود دارد و عملکرد دولتها نسبت به این هنجارها با یکدیگر مقایسه شده و رتبه بندی‌هایی ایجاد می‌شود اما باید توجه داشت که در نتیجه پای بندی به هنجارهای مطلق، وضعیت رقابنی میان کشورها ایجاد نمی‌شود. هر چقدر رتبه یک کشور در پای بندی به هنجارهای مطلق پایین تر باشد، فشارهای اجتماعی بیشتری به او وارد می‌شود. به میزانی که اجماع در مورد یک هنجار بیشتر باشد، فشارهای اجتماعی مربوط به آن هنجار نیز بیشتر است. به عنوان مثال، در مقام مقایسه میان هنجار مسئولیت حمایت و هنجار برابری جنسیتی، فشارهای اجتماعی مربوط به هنجار برابری جنسیتی بسیار بیشتر است. در ادامه برای بررسی پای بندی ترکیه و عربستان سعودی به هنجارهای جهانی حقوق بشری از مبحث فشارهای اجتماعی حاصل از هنجارها استفاده می‌کنیم.

ترکیه و فشار اجتماعی حاصل از هنجارهای حقوق بشری

هنجارهای جهانی حقوق بشری هنجارهای مطلقی هستند که اجماع قابل توجهی در خصوص آنها در سطح بین المللی وجود دارد. فشار اجتماعی هنجارهای حقوق بشری بر ترکیه عمدتاً از دو منظر است. از منظر نخست، هنجارهای حقوق بشری به واسطه مطلق بودن خود فشارهای اجتماعی را بر ترکیه وارد می‌کنند که از طریق نهادهایی دولتی مانند شورای حقوق بشر و نهادهای غیردولتی مانند عفو بین الملل و فشار رسانه‌ای و افکار عمومی است.

ترکیه در زمینه پیوستن به اسناد حقوق بشری عملکرد نسبتاً مناسبی دارد. از جمله کنوانسیونهایی که ترکیه در زمینه حقوق بشر به آن پیوسته است عبارتند از کنوانسیون بین المللی رفع همه اشکال تبعیض نژادی، کنوانسیون منع شکنجه و پروتکل الحاقی آن، کنوانسیون حقوق کودک، پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشا و هرزه نگاری کودکان و پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص مشارکت کودکان در مناقشات مسلحانه و میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.

از منظر دوم، از آنجا که ترکیه خواهان عضویت در اتحادیه اروپا بوده است هنجارهای جهانی حقوق بشری برای ترکیه به مثابه شروط عضویت عمل کرده و فشار اجتماعی بسیار زیادی را به همراه دارند. ترکیه در سال ۱۹۴۹ به عضویت شورای اروپا و همچنین به عضویت ناتو در آمد. دولت ترکیه در راستای غرب گرایی فزاینده خود در دهه ۱۹۵۰ به نهادهای اروپایی توجه ویژه‌ای نشان داد و درخواست عضویت در جامعه اقتصادی اروپا را مطرح ساخت. یکی از دلایل مهم ترکیه برای درخواست عضویت در جامعه

اقتصادی اروپا در کنار غرب گرایی، وجود یونان در این سازمان بود و ترکیه نمی‌خواست که یونان در این نهاد بتواند علیه ترکیه اقداماتی را انجام دهد. بنابراین سیاست خارجی جمهوری ترکیه دست کم از آغاز تا سال ۲۰۰۱ که حزب عدالت و توسعه بر سر کار آمده است کاملاً متوجه غرب و تلاش برای پذیرفته شدن به عنوان عضو کامل در اروپا بوده است.

ترکیه پس از چند دهه گرایش یکسویه به غرب، از زمان حاکمیت حزب عدالت و توسعه راه میانه و سیاست متعادلی را در قبال کشورهای غربی، اسلامی و مناطقی که قبلاً جزئی از امپراتوری عثمانی بوده‌اند در پیش گرفته است. نخبگان و رهبران سیاسی حزب عدالت و توسعه پس از رسیدن به قدرت، هویتی تاریخی برای خود و ترکیه بازسازی کرده‌اند. به طور مثال، اردوغان، رهبر حزب عدالت و توسعه، در مصاحبه با مجلهٔ پروفایل اتریش در سال ۲۰۰۷ م عنوان می‌کند ما در منطقه‌ای زندگی می‌کنیم که بسیاری از تمدنها در تعامل با یکدیگرند. از یک سو ما کشوری اروپایی هستیم و از طرف دیگر با آسیا مناسباتی داریم. علاوه بر این، سمت و سوی نگاه ما به مسائل خاورمیانه است که این امر مسئولیتهایی را بر عهده ما می‌گذارد که در خاورمیانه، بالکان، قفقاز و غیره به ایفای نقش پردازیم. این مأموریت تاریخی ماست و روندی طبیعی است که از طرف کسی بر ما تکلیف نشده است (Davutoglu, 2008).

به نظر می‌رسد که هرگاه چشم انداز پیوستن به اتحادیه اروپا تقویت می‌شود و یا گروههایی در ترکیه قدرت را به دست می‌گیرند که همراهی بیشتری با ارزشهای غربی دارند نگاه مثبت به رعایت موازین حقوق بشری مورد تأکید قرار می‌گیرد اما هرگاه چشم انداز پیوستن به اتحادیه اروپا تضعیف می‌شود و یا گروههایی بر سر کار می‌آیند که همراهی کمتری با ارزشهای غربی دارند پای بندی به هنجارهای حقوق بشری تضعیف می‌شود که این مساله را می‌توان در خروج ترکیه از کنوانسیون منع خشونت علیه زنان مشهور به کنوانسیون استانبول مشاهده کرد. کنوانسیون بین‌المللی منع خشونت علیه زنان که «کنوانسیون استانبول» نیز نامیده می‌شود، در سال ۲۰۱۱ توسط وزرای امور خارجه ۴۷ کشور اروپایی شامل ترکیه و اتحادیه اروپا در استانبول امضا شد. هدف از امضای این پیمان نامه جلوگیری از وقوع اشکال مختلف خشونت علیه زنان و خشونت خانگی بود. بر پایه کنوانسیون استانبول، امضاکنندگان متعهد به جلوگیری از انواع خشونت خانگی، تقویت برابری جنسیتی و پیگرد قانونی عاملان خشونت خانگی هستند. اما اخیراً رجب طیب اردوغان، رئیس جمهوری ترکیه تصمیم دولت خود برای خروج از این پیمان بین‌المللی را اعلام کرده و انتقادهای زیادی را در درون کشور و نیز در نزد هم‌پیمانان غربی آنکارا برانگیخت. طرفداران این تصمیم ترکیه که بسیاری از آنها را افراد سنتی و محافظه کار و احزاب و گروه‌های اسلامگرای نزدیک به اردوغان را تشکیل می‌دهند، می‌گویند این پیمان ساختارهای خانوادگی محافظت کننده از جامعه را تضعیف می‌کند.

عربستان سعودی و فشار اجتماعی حاصل از هنجارهای حقوق بشری

عربستان سعودی به عنوان کشوری محافظه کار در سطح بین‌المللی شناخته می‌شود که نقض گسترده حقوق بشر در آن جریان داشته است. این کشور برطبق شریعت (قانون اسلامی) اداره می‌شود؛ وهابیت که تفسیری سخت‌گیرانه از قوانین اسلامی است، ملاک و معیار عمل در این کشور است. عربستان سعودی خود را ملزم به تبلیغ و صدور اسلام وهابی می‌بیند و به تنهایی، مخارج تدریس اسلام در بسیاری از کشورهای دنیا را برعهده گرفته است.

عربستان سعودی به عنوان یک پادشاهی مطلقه تقریباً تمامی آزادیهای سیاسی و مدنی را محدود می‌کند. هیچ مقامی در سطح ملی با انتخابات مردمی تعیین نمی‌شود و زنان و اقلیت‌های مذهبی در این کشور با محدودیتهای گسترده مواجه هستند. موارد نقض حقوق بشر مانند کشتار و بازداشت خودسرانه، محدودیت آزادی بیان، و آزار و اذیت مخالفانی که خارج از آن کشور زندگی می‌کنند، مجازات اعدام برای جرایم غیر خشونت آمیز؛ شکنجه و رفتار بی‌رحمانه، غیرانسانی و یا تحقیرآمیز با زندانیان؛ شرایط سخت زندان‌ها؛ بازداشت‌های خودسرانه؛ محدودیت آزادی‌های مذهبی محدودیت‌های جدی در آزادی بیان، مطبوعات و اینترنت از جمله تهدید به خشونت یا بازداشت و پیگرد قانونی غیرقابل توجیه روزنامه نگاران تقریباً سالانه در گزارشهای نهادهای دیده بان حقوق بشر تکرار می‌شود.

هنجارهای حقوق بشری به واسطه مطلق بودن خود فشارهای اجتماعی را بر عربستان سعودی وارد می‌کنند که از طریق نهادهای دولتی مانند شورای حقوق بشر و نهادهای غیردولتی مانند عفو بین‌الملل و فشار رسانه‌ای و افکار عمومی است. به عنوان نمونه

شورای حقوق بشر درخواست‌های متعددی از عربستان سعودی در خصوص ارتقای پای بندی به هنجارهای جهانی حقوق بشری داشته است که به نمونه‌هایی از آنها اشاره می‌کنیم. باید توجه داشت که درخواستهایی از این دست در شورای حقوق بشر در قبال کشورها مطرح می‌شود. سازوکار فعلی نظارت در شورای حقوق بشر بررسی‌های دوره‌ای است و البته سازوکارهای گزارشگر ویژه و کمیته حقیقت یاب نیز در دسترس شورا است. هدف از نظام بررسی دوره‌ای جهانی، بررسی وضعیت کلی حقوق بشر در کشورهای عضو ملل متحد هر چهار سال یکبار است. در نظام بررسی دوره‌ای جهانی که از سال ۲۰۰۸ آغاز شد، هر سال وضعیت حقوق بشر در ۴۸ کشور بررسی می‌شود. کشور عربستان سعودی تاکنون دو نوبت در این بررسی دوره‌ای جهانی قرار گرفته است؛ نوبت اول در سال ۲۰۰۹ و نوبت دوم در سال ۲۰۱۳ بوده است. فرایند بررسی دوره‌ای جهانی بدین صورت است که دولت‌های عضو شورا موارد نگرانی خود از وضعیت حقوق بشر در یک دولت را مشخصاً بیان می‌کنند و متعاقب آن توصیه‌هایی را به آن دولت ارائه می‌دهند. دولتی که در معرض بررسی دوره‌ای جهانی قرار گرفته، توصیه کشورهای دیگر را یا می‌پذیرد یا با آنها مخالفت می‌کند؛ در صورت مخالفت، آن دولت توضیح می‌دهد که به چه دلیل قادر به پذیرش یک توصیه نیست.

برخی توصیه‌های ارائه شده به عربستان در سال ۲۰۱۳ به شرح ذیل بودند:

۱. پیوستن به معاهدات بین المللی حقوق بشر و حذف شروط وارد بر آنها: الحاق به میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛ الحاق به اساسنامه دیوان کیفری بین المللی و همچنین پیوستن به موافقتنامه مربوط به مزایا و مصونیت‌های دیوان کیفری بین المللی. برداشت شرط حق خود بر کنوانسیون حقوق کودک، کنوانسیون بین المللی رفع هر گونه تبعیض نژادی و کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان.

۲. اصلاحات قضایی و حقوقی: اتخاذ یک قانون کیفری منطبق بر استانداردهای بین المللی حقوق بشر

۳. حقوق مدنی و سیاسی: اعمال آزادی مذهب و بیان و تصویب قوانینی برای تضمین حقوق اقلیتهای مذهبی.

۴. حقوق زنان و کودکان: پایان دادن به سیستم سرپرستی مردان و بزرگسالان بر زنان.

۵. گسترش فرهنگ حقوق بشر در داخل کشور: توسعه فرهنگ حقوق بشر براساس برنامه‌های آموزشی. اتخاذ اقداماتی برای افزایش آگاهی در زمینه برابری جنسیتی در همه زمینه‌ها مانند خانواده، کار، سیاست، آموزش و پرورش. افزایش آگاهی با گنجاندن دروس حقوق بشری در برنامه درسی مدارس و دانشگاهها.

۶. مجازات‌های بدنی و اعدام: منع اعدام افراد کوچک تر از ۱۸ سال. اعلام توقف اجرای اعدام برای یک دوره زمانی مشخص به عنوان اولین گام برای الغای مجازات اعدام. پیوستن به پروتکل اختیاری میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی. لغو مجازات‌های بدنی.

۷. عدم تبعیض و خشونت خانگی: حفاظت و حمایت از حقوق بشر برای همه افراد بدون تبعیض براساس جنسیت، خاستگاه، دین یا آداب و رسوم. عدم تبعیض آموزش و پرورش در مناطق مختلف کشور» (سادات اخوی و خدانشناس، ۶۹۵:۱۳۹۴-۶۹۶)

عربستان سعودی نه عضو گروهی یا جامعه‌ای از دولتهاست که بر پای بندی به هنجارهای حقوق بشری تاکید داشته باشند و نه تقاضای عضویت در چنین گروه یا جامعه‌ای را دارد. هنجارهای حقوق بشری در عین مطلق بودن اگر به مثابه اصول اصلی یک گروه یا جامعه از دولتها یا شروط عضویت در آنها عمل کنند فشار اجتماعی بسیار بیشتری را با خود به همراه خواهند داشت. اما اگرچه هنجارهای حقوق بشری به مانند مورد ترکیه به مثابه شروط عضویت برای عربستان سعودی عمل نمی‌کنند اما در سالهای اخیر به عامل مهمی در سطح همکاریها و روابط با کشورهای غربی تبدیل شده‌اند. فشار افکار عمومی در غرب باعث شده است تا دست کم در زمینه فروش تسلیحات و باز هم دست کم به لحاظ ظاهری بر رعایت حقوق بشر و حقوق بشردوستانه توسط خریداران اسلحه تاکید شود. به نظر می‌رسد این روند در سالهای آینده تقویت خواهد شد و سیاستمدار غربی هنگامی که صحبت از همکاری و دوستی و ائتلاف و اتحاد با کشور دیگری می‌کند باید بتواند افکار عمومی کشور خود را قانع کند که کشور طرف همکاریها و دوستی و ائتلاف و اتحاد دست کم ناقض جدی حقوق بشر نیست و عملکرد قابل دفاعی در خصوص پای بندی به هنجارهای حقوق بشری دارد. اینکه آیا چنین روندی از کشورهای غربی به کشورهای دیگر هم تسری پیدا خواهد کرد شاید صرفاً وابسته به زمان باشد.

عربستان به طرز چشمگیری برای کاهش فشارهای اجتماعی ناشی از عدم پای بندی به موازین حقوق بشری سعی کرده است اقداماتی در راستای بهبود وضعیت حقوق بشر انجام دهد. باید به این نکته نیز توجه داشت که حجم انتقادات نسبت به عربستان سعودی به ویژه پس از قضیه قتل خاشقچی افزایش جدی داشت و اقدامات عربستان در یمن نیز انتقادات قابل توجهی را در پی داشته است.

نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که هر دو کشور ترکیه و عربستان سعودی به درجات مختلف برای پای بندی هر چه بیشتر به هنجارهای جهانی حقوق بشری تحت فشار هستند. این مساله نشان داده شد که هرگاه شکاف میان هنجار و عمل دولت ایجاد شود، نوعی فشار اجتماعی پدید می‌آید و چون هنجارهای جهانی حقوق بشری در زمره هنجارهای مطلق هستند به خودی خود فشارهای گسترده‌ای جهت پای بندی کشورها به همراه دارند. عملکرد دولتها نسبت به این هنجارها با یکدیگر مقایسه شده و رتبه بندی‌هایی ایجاد می‌شود و هر چقدر رتبه یک کشور در پای بندی به هنجارهای مطلق پایین تر باشد، فشارهای اجتماعی بیشتری به او وارد می‌شود. از منظری دیگر، اگر هنجارهای جهانی حقوق بشری به مثابه شروط عضویت در یک گروه یا جامعه مشخصی از دولتها مانند اتحادیه اروپا عمل کنند و یا به مثابه پیش شرطهایی برای تقویت و ارتقای روابط میان کشورها در نظر گرفته شوند آنگاه فشار اجتماعی حاصل از هنجارهای جهانی حقوق بشری به مراتب بیشتر خواهد بود.

در مقام مقایسه میان دو کشور ترکیه و عربستان سعودی باید اشاره داشت که هر دو کشور از جنبه مطلق بودن هنجارهای حقوق بشری از سوی جامعه جهانی جهت پای بندی کامل تر به این هنجارها تحت فشار هستند. هنجارهای جهانی حقوق بشری هنجارهای مطلق هستند که اجماع قابل توجهی در خصوص آنها در سطح بین المللی وجود دارد که از جمله می‌توان به وجود معاهدات حقوق بشری متعدد و نهادهای ناظر بر مساله حقوق بشر چه در سطح دولتی مانند شورای حقوق بشر و چه در سطح غیردولتی مانند سازمان دیده بان حقوق بشر و عفو بین الملل اشاره کرد. رویه موجود در نظام بین المللی نیز نشان داده است که فشارها بر کشورها برای رعایت حقوق بشر به طور فزاینده در حال افزایش است و نهادهای ناظر نیز در سطح بین المللی به سمت کامل تر شدن و جامع تر شدن فرایندهای نظارتی بر حقوق بشر پیش می‌روند.

هنجارهای حقوق بشری از منظر شروطی برای تقویت و ارتقای روابط نیز فشارهای اجتماعی گسترده‌ای با خود به همراه دارند و این فشارها برای دو کشور ترکیه و عربستان سعودی متفاوت است. پای بندی به حقوق بشر در سالهای اخیر به عامل مهمی در سطح همکاریها و روابط با کشورهای غربی تبدیل شده است. ترکیه هم از این لحاظ که پای بندی به هنجارهای حقوق بشری شرط عضویت در اتحادیه اروپاست و هم از منظر شرط ارتقای روابط، الزام دوچندانی را برای پای بندی به هنجارهای حقوق بشری احساس می‌کند و برنامه‌های مشخصی را پس از سال ۲۰۰۰ جهت بهبود وضعیت حقوق بشر در نظر گرفته است. به نظر می‌رسد که هرگاه چشم انداز پیوستن به اتحادیه اروپا تقویت می‌شود و یا گروههایی در ترکیه قدرت را به دست می‌گیرند که همراهی بیشتری با ارزشهای غربی دارند نگاه مثبت به رعایت موازین حقوق بشری مورد تاکید قرار می‌گیرد. عربستان سعودی نیز از منظر شرط ارتقای روابط، الزام دوچندانی را برای پای بندی به هنجارهای حقوق بشری احساس می‌کند و اسنادی مانند سند ۲۰۳۰ را پذیرفته و برنامه‌های گسترده‌ای را در خصوص حقوق زنان به اجرا درآورده است.

منابع

۱. سادات اخوی، سید علی؛ خدائشاس، عباس. (۱۳۹۴). شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد و وضعیت حقوق بشر در عربستان سعودی. مطالعات حقوق عمومی، ۴۵(۴)، ۹۹۷-۱۰۰۰.
۲. عباسی، مجید؛ عزیزی، احمد. (۱۳۹۷). سیاست حقوق بشری اتحادیه اروپا: مطالعه تطبیقی جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی. فصلنامه سیاست خارجی، ۳۲(۲)، ۳۰-۵۵.

3. Busby, J. W. , & Greenhill, K. M. (2015). Ain't that a shame? Hypocrisy, punishment, and weak actor influence in international politics. In R. H. Friman (Ed.), The politics of leverage in

- international relations: Name, shame, and sanction (pp. 105–122). New York, NY: Palgrave Macmillan.
4. Chayes, A. , & Chayes, A. H. (1993). On compliance. *International Organization*, 47(2), 175–205.
 5. Checkel, J. (1997). International norms and domestic politics: Bridging the rationalist–constructivist divide. *European Journal of International Relations*, 3(4), 473–495.
 6. Cortell, A. P. , & Davis, J. W. (2000). Understanding the domestic impact of international norms: A research agenda. *International Studies Review*, 2(1), 65–87.
 7. Davutoglu, A. (2008). Turkey’s foreign policy vision: An assessment of 2007. *Insight Turkey*, 10(1).
 8. Donnelly, J. (2006). Sovereign inequalities and hierarchy in anarchy: American power and international society. *European Journal of International Relations*, 12(2), 139–170.
 9. Fearon, J. D. (1999). What is identity (as we now use the word)? Department of Political Science, Stanford University.
 10. Finnemore, M. , & Sikkink, K. (1998). International norm dynamics and political change. *International Organization*, 52(4), 887–917.
 11. Hurrell, A. , & Macdonald, T. (2012). Norms and ethics in international relations. In B. A. Simmons, W. Carlsnaes, & T. Risse (Eds.), *Handbook of international relations*. London: Sage Publications.
 12. Katzenstein, P. J. (Ed.). (1996). *The culture of national security: Norms and identity in world politics*. New York: Columbia University Press.
 13. Kratochwil, F. (1984). The force of prescriptions. *International Organization*, 38(4), 685–708.
 14. Lake, D. A. (2007). Escape from the state of nature: Authority and hierarchy in world politics. *International Security*, 32(1), 47–79.
 15. March, J. G. , & Olsen, J. P. (2008). The logic of appropriateness. In R. E. Goodin, M. Moran, & M. Rein (Eds.), *The Oxford handbook of public policy*. Oxford: Oxford University Press.
 16. Nadelmann, E. (1990). Global prohibition regimes: The evolution of norms in international society. *International Organization*, 44(4).
 17. Reus-smit, C. (2009). Constructivism. In C. Reus-smit, S. Burchill, A. Linklater, et al. (Eds.), *Theories of international relations (4th ed.)*. New York: Palgrave.
 18. Risse, T. (2000). “Let’s argue! ”: Communicative action in world politics. *International Organization*, 54(1), 1–40.
 19. Risse, T. , Ropp, S. C. , & Sikkink, K. (1999). *The power of human rights: International norms and domestic change*. Cambridge: Cambridge University Press.
 20. Sikkink, K. (1993). The power of principled ideas: Human rights policies in the United States and Western Europe. In J. Goldstein & R. O. Keohane (Eds.), *Ideas and foreign policy: Beliefs, institutions and political change*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
 21. Towns, A. E. , & Rmelili, B. (2017). Taking the pressure: Unpacking the relation between norms, social hierarchies and social pressures on states. *European Journal of International Relations*, 23(4).
 22. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Boston: Addison-Wesley.
 23. Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
 24. Young, O. R. (1992). The effectiveness of international institutions: Hard cases and critical variables. In J. N. Rosenau & E. -O. Czempiel (Eds.), *Governance without government: Order and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
 25. Zuern, M. (1998). The rise of international environmental politics. *World Politics*, 50, 617–649